

EEN FILOSOFIE VOOR HET ONDERWEG-ZIJN

DIRK-JAN LAAN & DENNIS PROOI

NOORDBOEK FILOSOFIE

© 2022 Dirk-Jan Laan & Dennis Prooi | Uitgeverij Noordboek

Omslagontwerp en boekverzorging: Crisja Studio
Correctie: Cyril Lansink

NUR 500 | 730
ISBN: 978 90 5615 854 5
1^e druk

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Noordboek, postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland — info@noordboek.nl.

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

“So it returns.
Think you’re escaping
and run into yourself.
Longest way round is
the shortest way home.”

ULYSSES

PROLOOG

∞.

Er was eens een man met een klos garen. Hij knoopte het einde vast aan zijn deurknop en overal waar hij langs ging liet hij een draad na: de supermarkt, het strand, zijn opa, de coffeeshop, de kledingwinkel, het kantoorgebouw, het tankstation, het park. Het draad lag door stad en land. Het duurde niet lang voor het een onontwarbaar kluwen van lijnen en knopen werd. Al had iemand het willen opdoeken — het was onbegonnen werk geweest. Het draad verspreidde zich als een virus. Het ging zelfs de grens over, het glooiende Duitse land door, langs de bossen van Polen, de eindeloze rijen naaldbomen en moerassige vlaktes van Rusland en Siberië, de steppes en woestijnen van Mongolië, langs het metershoge portret van een man die Mao heet, door steile gebergten en als inkt uitgelopen megasteden naar een strand aan de Zuid-Chinese zee.

Dit moet wel een metafoor zijn. Zo'n draad bestaat niet. Zo'n draad is veel te lang — eindeloos lang. Onwaarschijnlijk, absurd. Surreëel. Allicht, maar zo'n draad ligt er wel. Alleen is het niet van garen, maar van steen, zand, kiezels, grind, teer en asfalt. Vanaf de voordeur van elke Euraziatische of Afrikaanse vastelandbewoner ligt een draad, een lijn, een weg, naar die vlaktes, die steppes, langs dat portret van een kalende man die Mao heet en naar dat strand.

Dit is niet het sprookje van de route die een mens aflegt. Het is het sprookje van de route die de route aflegt; het is het sprookje van de weg.

DE VAL

93.

Er stromen mensen voorbij, zoals ze dat al wekenlang doen; steeds maar weer mensen en mensen en mensen. En ze gaan allemaal voorbij. Die gaan de verkeerde kant op. Deze gaan de goede kant op. De goede kant. De kant van het oosten of het zuiden. Natuurlijk weten we wat de goede kant is. Daar gaan we heen. Natuurlijk gaan we naar de goede kant. En de mensen gaan maar voorbij. Ze stoppen niet. Niemand stopt. Hier staan we dan. We? Ik? Uiteraard we, wie anders dan we? Ze stoppen niet. Kijk, daar gaan er weer een paar. Het worden er steeds meer. Het is druk hier. Dat is nooit goed. Als het te druk is, word je nooit meegenomen. Als het te rustig is ook niet. Alles moet in balans zijn. Gaan en stilstaan. Rijden en stoppen. Staan en zitten. Zitten is gaan. Maar ik *lig*, ik val. Ik zit niet en ik sta niet. Ik ga niet, maar ik sta ook niet stil. En alle mensen blijven maar voorbijgaan. Niemand stopt. Niemand stopt. Doen we iets fout? Hoe lang gaat dit nog door? Dit moet wel de slechtste plek zijn waar we ooit hebben gestaan — nee, gelegen.

Gelegen? Ik open mijn ogen. Langzaam besef ik waar en wat ik ben: ik sta niet in de berm en ben geen lifter. Ik lig op het vliegveld van Abu Dhabi. De voorheen rustige gang van het vliegveld, waar ik in een hoekje op de grond probeer te slapen, is inmiddels overgenomen door een stroom druk heen en weer lopende mensen.

Twee dagen geleden ben ik met Dennis aangekomen in Hongkong. Of waren het drie dagen? Mijn hoofd barst van... ik weet niet precies waarvan. Het is over, we hebben het gehaald. Maar in niets lijkt het erop. Voltooiing is een suf concept; het tot einde brengen

van iets, het 'af' maken. Is het bereiken van dat einde hetzelfde als 'af', als voltooiing? Of vindt voltooiing soms plaats na het einde? Of ervoor? Ook na het einde spookt soms de vraag: ben ik er *nu*?

Zwevend tussen afheid en onafheid ben ik in een hele dag een halve wereld terug aan het vliegen. In mijn traject ben ik sputterend tot stilstand gekomen. Nu lig ik hier met een arm door de schouderband van mijn rugzak gestoken, naast de lichtgevende reclameborden die als bakens over me waken. Er zit een tevredenheid in dit alles.

Ik ben moe; toen we een maand geleden vertrokken was ik al moe. Mijn vlucht vertrekt pas over een paar uur: ik sluit mijn ogen weer.

92.

De volgende ochtend rol ik van mijn slaapmatje af. De hele nacht zijn er golven de kust opgespoeld die me niet hebben meegenomen. Ik zet de vinnen op mijn plank en ren om het een beetje warm te krijgen het geitenpaadje af naar het strand. Een paar minuten later spring ik de branding door en peddel ik voorbij de brekende golven. Na wat observeren positioneer ik me op de plek waar een piek zit — waar de aankomende golven steeds het hoogst zijn en het eerste zullen breken. De meeste golven laat ik onder me door rollen. Ze zijn te klein om te pakken. Als ik ondieper zou liggen had dat wel gekund, maar ze zijn de moeite niet waard: te korte ritjes.

Geduldig wacht ik tot de zon begint te schijnen. Het water kleurt azuurblauw. Aan de voet van de kliffen in de verte hangt nog wat mist. En dan komen de golven waar ik op zit te wachten. Ergens honderden kilometers verderop in een storm op de Atlantische Oceaan is deze set golven ontstaan. Voortrazend over de bodem van de zee zijn ze nu hier aanbeland, misschien al een week of langer onderweg. En hier lig ik in het water vlak bij de kust. De golf komt aan. Ik kijk hoe het water omhoog wordt gestuwd en hoe de golf het water aanzuigt. Dit is een goede. Ik draai me om en begin te peddelen. Mijn snelheid en die van de golf naderen elkaar. Onze lijnen begin-

nen te overlappen. En dan maakt de golf een keuze: mag hij mee? Ik voel de voortstuwing achter me. De voorkant van de golf begint hol te trekken en terwijl ik op mijn voeten spring, draai ik de plank de helling van water af. Achter me breekt de golf in wild opspringend schuim. Voor me rijst ze nog steeds uit het wateroppervlak op. Als in trance beweeg ik op en neer tot ik besluit dat deze rit ten einde is. Ik verlaat de golf en peddel terug naar dezelfde plek als eerst, die nog gemarkeerd wordt door het schuim van de golf die ik inmiddels achter me heb gelaten. Nu begint het wachten weer. Wachten op de meesters van het onderweg-zijn.

91.

In de berm worden eigenschappen waar je in de dagelijkse *ratrace* niets aan hebt — bijgelovigheid, passiviteit, melancholische zothed en ontvankelijkheid — ineens waardevol. Als er zoiets bestaat als de kunst van het liften, dan draait die om het cultiveren van een instelling waarmee je urenlang nutteloos in de berm kunt staan. Nutteloos, want als je echt zo nodig op de plek moet zijn die op je bordje staat, dan had je wel de bus of het vliegtuig genomen. Een bus- of vliegticket kost tegenwoordig immers nog maar een habbekrats.

Langs de kant van de weg nietsnutten — eenvoudig is het niet. De lifter die goed kan lanterfanten, schopt het ver. Heb je een gave voor het bedenken van allerhande nutteloze rituelen, dan voelt iedere minuut in de berm waardevol. Om voor de goden van de weg de op bermfabels gebaseerde toneelstukjes op te voeren, helpt bovendien een voorliefde voor het theatrale. De klubnikaverkoper. De zeiknatte duimopsteker. De tovertandenborstel.

Liften is geen kunst. Het is een merkwaardig soort wetenschap: niet objectief, maar subjectief. Dat het geen objectieve wetenschap is wil zeggen dat het onmogelijk is om een aantal variabelen te isoleren die je in staat stellen om met enige betrouwbaarheid voorspellingen te maken over de kans om meegenomen te worden of veel kilometers te maken. Dat het een subjectieve wetenschap is wil zeggen dat de ervaring leert dat de goden altijd, in honderd pro-

cent van de gevallen dus, iemand jouw kant opsturen om je mee te nemen. Dat je uiteindelijk ergens anders eindigt dan waar je bent begonnen, is wis.

Liften is geen techniek. Je kunt er niet goed in worden, hoe vaak je het ook doet. Daardoor is het lastig om iemand die het ook wel eens wil proberen — wie wil er immers niet gratis op vakantie en iets instagramables doen? — tips mee te geven. Je kunt zeggen: ‘Ga zo laat daar en daar staan. Doe wat normaal aan en blijf vooral lachen.’ Dat je eigenlijk gewoon ergens je duim moet opsteken, zal een beginnend lifter niet van je aannemen. Die denkt waarschijnlijk dat er een causaal verband bestaat tussen een reeks handelingen en meegenomen worden. Als hij na vijf uur nog steeds ergens staat, trekt de beginnend lifter de conclusie dat hij zelf iets fout doet. Maar dat is niet zo. Zolang je maar met je duim omhoog in de berm langs een weg staat, ben je goed bezig.

Liften is zuivere *wetenschap*: het is vooral weten en weinig onderbouwing. Juist daarom is er geloof voor nodig. Een vertrouwen dat je steeds weer zult worden meegenomen. *It's not a question of if, but when*. Je moet hoop hebben. Zonder geloof, vertrouwen en hoop geef je vroegtijdig op. Louter weten dat je zult worden meegenomen, is dus niet voldoende: je moet het met je hele wezen beleven. Dat vereist dat je je bekeert tot de weg; dat je afstand doet van jezelf en het vat wordt waarin de weg kan worden gegoten: onderweg-zijn. Aan de goden van de weg — Hermes, misschien? Of Maria? Of waarom niet Jizō, die graag geziene verschijning op de splitsingen van de pelgrimsroute op het Japanse eiland Shikoku? — draag je na je bekering in de berm een klein nihilistisch feestje op. Daarna is het niet langer mogelijk om vroegtijdig op te geven. De extatische dwaasheid stelt je in staat uren, zelfs dagen, in weer en wind op die ene plek te wachten op je verlosser: zomaar iemand die samen met jou deel uitmaakt van onderweg-zijn.

90.

Eenmaal in Hongkong zitten we bij een Belgisch biercafé.

'Here's a toast. To hitchhiking. To all the lovely people that we met on the trip. To...'

Ik kijk richting Dirk.

'...and the people who actually got us here,' vult hij prompt aan.

'And our patience. What else we have?'

Vragend kijk ik naar June. Haar gezichtsuitdrukking maakt duidelijk dat ze niet begrijpt waarom: *zij* was er niet bij, dus waarom kijk ik haar in hemelsnaam aan?

'That's about it. People who take us and patience,' sluit Dirk ongeduldig af.

'Oh yeah... and don't forget: the real Belgian beer. Not the stuff they have on the Mainland. Normal stuff.' Ik ben in Hongkong en June zit erbij, dus is het zaak om zo nu en dan af te geven op het Chinese vasteland.

'Cheers!'

Erg spontaan komt het er niet uit. Het is *take two*. Na het openen van *take one* concludeer ik dat het geluid niet goed was. Dus moet de toast over. Willoos schikt Dirk zich naar mijn zucht tot het vastleggen van situaties. Na een maand begrijpt hij inmiddels maar al te goed dat hij daar niet aan ontkomt, tenzij hij er oké mee is dat zijn eventuele nageslacht hem op al het filmmateriaal voortdurend chagrijnig langs de kant van de weg ziet staan.

Iets is veranderd: door de grens met Hongkong over te gaan, zijn we wederom de wereld van de herhaalbaarheid binnengetroten. Onderweg-zijn is een gebeurtenis die slechts één keer plaatsvindt. Er is geen *take two* mogelijk; er is enkel: *take one, take one, take one...* tot in het oneindige. Onderweg-zijn, een enkel moment van creatie, heeft plaatsgemaakt voor op vakantie zijn: *re-creatie*. Bij dit biercafé heb ik al zo vaak gezeten. Op het strand waar we morgen onze tocht officieel afsluiten ben ik al zo vaak geweest. Zo herhaalt een verblijf in Hongkong zich steeds volgens een vast patroon.

Of nee: *ik* ben degene die aan- en daarmee teruggekomen is, de wereld van herhaalbaarheid, nut en betekenis in. Voor Dirk vallen tijd en ruimte nog weg in een onderweg-zijn. Hij zweeft in een tus-

sen, is liminaal, hij bevindt zich noch aan deze, noch aan gene zijde. Vanochtend kwaakten we er nog vrolijk op los — inmiddels ben ik een zonnebloem.

89.

Het schemert. Door de dichte bewolking kan de hitte van deze dag nauwelijks ontsnappen. Een briesje zou helpen om het T-shirt dat tegen mijn rug aan geplakt zit te drogen, maar het is windstil. Dirk ijsbeert verveeld over het asfalt. We staan al een aantal uur op een tankstation in de buurt van... ja, waar precies, eigenlijk? Ergens in China. Ver voorbij Beijing, dat wel. Langs de G4, naar Guangzhou. Op ons bordje staat: 武汉方向 (richting Wuhan). En Wuhan, dat is nog redelijk ver weg. Een kilometertje of vierhonderd, misschien? Dat is grofweg de afstand van Brussel naar Parijs — een afstand waar ik in Europa een hele dag voor uit zou trekken. Maar na Rusland, na ritten van 1200 kilometer, is vierhonderd kilometer een peulenschil. Iets waar je je nonchalant halfslachtig voor inzet, iets wat je zo aan het einde van de dag ‘nog wel even doet’. Tot je het niet doet, natuurlijk, omdat er niemand stopt.

De zon is feitelijk al onder als — godzijdank — een auto onze kant op rijdt. Als de man zijn raampje naar beneden doet, blijkt het een politieagent te zijn. Hij stopt niet om ons tegen te houden, te bekeuren of om überhaupt te controleren wie wij zijn en wat wij doen, daar op een tankstation in niemandsland, maar om ons helemaal naar Wuhan mee te nemen. Misschien kunnen we vannacht wel in een hotelkamer met airconditioning slapen en vermijden dat we net als gisterennacht ons tentje bij een tankstation moeten opzetten terwijl het nog ruim dertig graden is.

Voor we echter mogen instappen, wil oom agent eerst het een en ander van ons weten. In eerste instantie waar we heen willen en vandaan komen — standaardzaken. Dan worden de vragen specifiek.

‘Nimen you mei you dupin?’

Ik denk even na: *dupin?* Mijn brein maakt ineens overuren, zo aan het einde van de dag. Als ik een woord hoor dat ik even niet

kan plaatsen maar waarvan ik meteen weet dat het een samenstelling is, hak ik het woord eerst in tweeën. In dit geval krijg je dan *du* en *pin*. Vervolgens probeer ik uit te vogelen welke combinatie van karakters een woord zou kunnen vormen dat ergens op slaat in de context waarin ik me bevind. Het wil echter niet lukken. Dan beseft ik dat dit niet zomaar een man is, maar een politieagent. Is hij ons misschien aan het ondervragen? Maar dan... natuurlijk! *Dupin: du* voor giftig en *pin* voor goederen, dat past in deze context! Vraagt hij ons of we drugs hebben? Verhalen over reizigers die in Aziatische landen zijn opgepakt voor drugssmokkel schieten door mijn hoofd.

'*Mei you,*' zeg ik ontkenkend. Het lijkt door de puzzel die ik in mijn hoofd heb gemaakt echter net alsof ik over mijn antwoord heb moeten nadenken. Zou dat ons verdacht maken? Alsof we nu ineens terugkrabbelen omdat hij wil weten of we drugs bij ons hebben? Dat we, zodra we instappen, naar het bureau worden gereden en daar ondervraagd? Gefouilleerd? Op een herhaling van Ulaan Baatar zitten we niet bepaald te wachten.

Hij zegt iets en het enige dat ik versta is *huzhao*, paspoort. Hij gebaart naar zijn gezicht, omcirkelt het met zijn wijsvinger. Alsof hij wil zeggen: 'Ik heb jullie paspoorten nodig, want daarin staat jullie foto. Jullie lijken zo op elkaar dat ik zonder foto niet weet wie wie is!'

Wat een vreemd verzoek. Ik heb wel eens eerder gehoord dat het voor niet-westerlingen lastig is om westerlingen uit elkaar te houden, zoals voor ons Aziatische gezichten lastig te onderscheiden zijn. Maar wat heeft hij aan onze paspoorten als we bij hem in de auto zitten? Bovendien wil ik mijn paspoort niet in zijn beheer achterlaten als hij bijvoorbeeld voor een plaspauze bij een tankstation stopt. Het zweet breekt me uit. Zonder paspoort zijn we immers nog verder van huis dan we al zijn!

Terwijl de hele situatie mij begint tegen te staan, staat Dirk ongeduldig naast me. Zoals ik geen klap begreep van de 'onderhandelingsgesprekken' die hij in het Russisch voerde, zo snapt hij nu niet wat ik allemaal aan het hannesen ben. Nu, aan het einde van onze reis, heeft Dirk geen zin meer in gewauwel. Hij moet over vier dagen